

سال دوم

جلسه ۷۴

سال تحصیلی ۹۰ - ۹۱

۹۰ / ۱۲ / ۱۵ دوشنبه

مرحوم آخوند دو مدعی دارند:

الف. اینکه موضوع له و مستعمل فیه در «انشاء و خبر» یکی است و تنها شرط استعمال آن دو متفاوت است = این بحث درباره جملات مشترکه است.

ب. انشاء وضع شده است برای «ایجاد معنی به وسیله لفظ در نفس الامر» = این بحث درباره همه جملات است.

ظاهراً مراد مرحوم آخوند آن است که:

در همه انشائات، لفظ جمله انشائیه، ایجاد کننده «اعتبار عقلایی انشایی» است.

- در برخی از آنها = جمله انشائیه با جمله خبریه دارای موضوع له و مستعمل فیه واحدی است

- در برخی دیگر = جمله انشائیه، موضوع له و مستعمل فیه خاص خودش را دارد

در جمله های مشترکه، موضوع له و مستعمل^۱ فیه، یکی است
فرق انشاء و اخبار = تنها به «لیراد ایجاد المعنی» و «لیراد اخبار المعنی» است

۵ تقریر از کلام ایشان، شده بود:

۱. تقریر مرحوم نائینی = اشتراط واضح ۲. تقریر مرحوم اصفهانی = قید برای علقه وضعیه

۳. تقریر منتهی الدرایه = داعی واضح ۴. تقریر منتقی الاصول = حال وضع

۵. تقریر مرحوم شیخ مرتضی حائری = اختلاف در وضع

از میان ۸ اشکال، برخی از آنها را، نقدهایی صحیح دانستیم.

همان سخن = در اینجا هم جاری است.

پس = مدعای اول مرحوم آخوند، پذیرفتنی نیست

در جمله های مشترکه، موضوع له و مستعمل^۲ فیه، یکی است
فرق انشاء و اخبار = تنها به «لیراد ایجاد المعنی» و «لیراد اخبار المعنی» است

نکته :

اگر این مدعا پذیرفته نشد، به مدعای دوم ضرری وارد نمی شود.

چراکه ممکن است بگوییم:

لفظی که با آن انشاء صورت می پذیرد، مشترک لفظی است با لفظی که در خبر استعمال می شود.
و در عین حال لفظی که انشاء را پدید می آورد: ایجاد می کند معنای خود را در وعاء اعتبار عقلایی
انشایی.

توجه شود که :

رابطه اسم و حرف در کلام آخوند، «ترادف» است ولی رابطه اخبار و انشاء، «اشتراک لفظی» است.

جملات انشایی - چه مشترکه و چه غیر مشترکه - ایجاد کننده معنی خود
در وعاء اعتبار انشایی هستند

بررسی مدعای
دوم

اشکال مرحوم
اصفهانی

دو احتمال در «ثبوت المعنی باللفظ» :

۱. معنی ثابت می شود به همان ثبوتی که لفظ دارد

یعنی : یک ثبوت است که گاه آن را به لفظ نسبت می دهیم (بالذات)

و گاه آن را به معنی نسبت می دهیم (بالعرض)

۲. ثبوتی که لفظ دارد غیر از ثبوتی است که معنی دارد و ثبوت لفظ، وسیله ای است که با آن ثبوت،
معنی حاصل می شود.

پس لفظ ثابت است بالذات و معنی هم ثابت است بالذات [به ثبوت مخصوص به خودشان]

جملات انشایی - چه مشترکه و چه غیر مشترکه - ایجاد کننده معنی خود در وعاء اعتبار انشایی هستند

بررسی مدعای
دوم

اشکال مرحوم
اصفهانی

فرض دوم [ظاهر مراد مرحوم آخوند] باطل است
چراکه : وجوداتی که بالذات به معانی تعلق دارند یا «عینی» هستند و یا «ذهنی»
و انحاء دیگر وجود اولاً و بالذات مربوط به لفظ و کتابت است
و اگر آن را به معانی نسبت می دهیم به صورت ثانیاً و بالعرض است.

حال: وجود لفظ اگر می خواهد وجود بالذات معنی را پدید آورد :
باید این وجود بالذات را یا در «عین» ایجاد کند و یا در «ذهن».

در حالیکه : وجود خارجی معنی وقتی حاصل می شود که :
- یا یک موجود خارجی، مطابق با آن ماهیت خارجی حاصل شود
= اگر موجود خارجی، دارای ماهیت است
- یا یک موجود خارجی مطابق با منشأ انتزاع آن ، ایجاد می شود
= اگر وجود خارجی، وجود رابط است

جملات انشایی - چه مشترکه و چه غیر مشترکه - ایجاد کننده معنی خود
در وعاء اعتبار انشایی هستند

بررسی مدعای
دوم

بالوجدان لفظ، موجود خارجی ایجاد نمی کند.
پس : نمی توان گفت لفظ باعث می شود که ماهیت، وجود خارجی بالذات بیابد.

اشکال مرحوم
اصفهانی

وجود ذهنی معنی هم به وسیله لفظ ایجاد نمی شود
بلکه : علت پیدایش این وجود ذهنی، نفس انسان است

اگر بگویند :

وقتی لفظ را می شنویم به معنی منتقل می شویم، پس لفظ، معنی را در ذهن ایجاد می کند.

می گوییم:

اولا : این در جملات «خبری» هم می آید. (پس تنها در انشاء جاری نیست)
ثانیا : این به سبب ملازمه ای است که بین لفظ و معنی، جعل شده است و نه آنکه لفظ ایجاد
کننده معنی باشد.

جملات انشایی - چه مشترکه و چه غیر مشترکه - ایجاد کننده معنی خود در وعاء اعتبار انشایی هستند

بررسی مدعای
دوم

مرحوم اصفهانی می فرماید :
اگر لفظ بخواهد معنی را ایجاد کند یا در «ذهن» ایجاد می کند و یا در «خارج».

ما می گوئیم

و حال آنکه :

موجود خارجی، علت خارجی می خواهد و موجود ذهنی، هم معلول تصورات ذهنی است

ایجاب و قبول ، [انشاء] محال است که برای ایجاد ملکیت علت باشند

حضرت امام

چراکه: الفاظ نمی توانند علت باشند برای موجودی که در نفس شنوندگان و گویندگان حاصل

می شود؛ چون اعتبارات دارای علت هایی هستند که در ناحیه نفس اعتبار کننده است

و الفاظ نمی توانند جزء علت آن باشند، چه رسد به علت تامه.